

KORRUPSIYANING MOHIYATI VA UNING OQIBATLARI

Rasulov Furqat Farhodjon og'li

Shahrisabz davlat pedagogika instituti 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqola "Korrupsiyaning mohiyati va uning oqibatlari" mavzusiga bag'ishlangan bo'lib, korrupsiya tushunchasini, uning asosiy sabablarini va oqibatlarini tahlil qiladi. Maqolada korrupsiyaning iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va global zararlariga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek, korrupsiyaga qarshi kurashish uchun samarali chora-tadbirlar, shu jumladan, qonunlarni kuchaytirish, shaffoflikni ta'minlash va jamoat ta'limi orqali ongli yondashuvlarni rivojlantirish masalalari ko'rib chiqiladi. Maqola korrupsiyaning jamiyat uchun qanday jiddiy ta'sir ko'rsatishi va unga qarshi kurashishning ahamiyati haqida foydali tavsiyalarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar. Korrupsiya, salbiy ta'sir, noqonuniy amallar, demokratiya va qonun ustuvorligi, ijtimoiy ziddiyatlar, korrupsiyaga qarshi ong, jamiyatlardagi shaffoflik, to'g'ri axloqiy tamoyillar.

Korrupsiya – bu davlat boshqaruvining va jamiyatning barcha sohalarida keng tarqalgan jiddiy muammo bo'lib, uning oqibatlari iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy jihatdan salbiy ta'sir ko'rsatadi. Korrupsiya, asosan, mansabdor shaxslarning o'z vakolatlaridan shaxsiy manfaatlari uchun foydalanishi, noqonuniy yoki axloqiy jihatdan noto'g'ri amallarni bajarishidir. Ushbu masala nafaqat biror davlatning ichki siyosati, balki xalqaro miqyosda ham diqqatga sazovor muammo sifatida qaralmoqda. Korrupsiyaning keng tarqalishi, jamiyatda adolatsizlik va ishonchsizlikni keltirib chiqarib, davlat va xususiy sektor o'rtasida to'g'ri va samimiy aloqalarning yo'qolishiga olib keladi.

Korrupsiya jamiyat va davlat uchun juda jiddiy salbiy ta'sirga ega. Avvalo, u iqtisodiy o'sishga to'sqinlik qiladi, chunki resurslar noto'g'ri taqsimlanadi va investitsiyalar kamayadi. Korrupsiyadan zarar ko'rgan sohalar ko'pincha samarali ishlashdan to'xtaydi, bu esa biznes muhiti va umuman iqtisodiy barqarorlikni zaiflashtiradi. Siyosiy jihatdan, korrupsiya davlat boshqaruviga ishonchsizlikni keltirib chiqaradi. Aholi va tashkilotlar korrupsiyani normal holat deb qabul qilishadi,

bu esa demokratiya va qonun ustuvorligini zaiflashtiradi. O‘z navbatida, bunday vaziyatlar siyosiy instabilnostni kuchaytiradi va boshqaruvni samarali olib borish qobiliyatini pasaytiradi. Ijtimoiy sohada esa korrupsiya adolatsizlik va tengsizlikni kuchaytiradi. Jamiyatda boylik va resurslar nohaq taqsimlanadi, natijada ijtimoiy qatlamlar orasida keskin farqlar yuzaga keladi. Aholi o‘rtasida ishonchsizlik va norozilik kuchayadi, bu esa jamiyatda ijtimoiy ziddiyatlarni keltirib chiqaradi. Korrupsiyaning rivojlanishi davlatning xalqaro maydondagi obro'siga ham salbiy ta'sir qiladi. Xalqaro hamkorlik va savdo imkoniyatlari cheklanadi, natijada mamlakatning iqtisodiy holati yanada yomonlashadi. Shunday qilib, korrupsiya nafaqat iqtisodiy va siyosiy tizimni, balki jamiyatning axloqiy va ijtimoiy tuzilishini ham buzadi, uning oldini olish esa butun davlat va jamiyatning barqarorligi uchun zarurdir.

Korrupsiyaning kelib chiqishi murakkab va ko‘plab omillarga bog‘liq bo‘lib, har bir holatda turlicha namoyon bo‘lishi mumkin. Biroq, uning keng tarqalishining asosiy sabablariga quyidagi jihatlar kiritilishi mumkin: Iqtisodiy zaifliklar – qashshoqlik va iqtisodiy tengsizliklar, jamiyatdagi ijtimoiy qatlamlar o‘rtasidagi farqlar, ish o‘rinlarining cheklanganligi va davlat sektoridagi past maoshlar korrupsiyani kuchaytiradi. Bunday sharoitda, odamlar o‘z hayotini yaxshilash uchun noqonuniy yo‘llarga murojaat qilishadi. Ko‘p hollarda, yuqori lavozimdagi shaxslar o‘zlarining pozitsiyalaridan foydalangan holda, boylikni nohaq ravishda taqsimlashga o‘tkazadilar, bu esa korrupsiyaning keng tarqalishiga olib keladi. Siyosiy va boshqaruv tizimidagi zaifliklar ham muhim sabab hisoblanadi. Korrupsiyaning keng tarqalishi, asosan, davlat boshqaruvida ishonchsizlik, adolatli va shaffof tizimning yo‘qligi bilan bog‘liq. Mansabdor shaxslar o‘z vakolatlarini suiste'mol qilishadi va nazoratni zaiflashtirgan holda o‘z manfaatlarini ko‘zlashadi. Bunda, korrupsiyaga qarshi qonunlarni bajarishda hukumatning sustligi yoki ularning faoliyatini cheklash holatlari sezilarli ahamiyatga ega bo‘ladi. Jamiyatning axloqiy va madaniy holati ham korrupsiyaning rivojlanishiga turtki beradi. Agar jamiyatda korrupsiya kabi harakatlar “qabul qilinishi” yoki hatto “odatiy holat” sifatida ko‘rilsa, unda o‘z manfaatini ko‘zlab qonunlarni buzish keng tarqaladi. Axloqiy qiyinchiliklar, ta’lim darajasining pastligi, shuningdek, korrupsiyaga qarshi kurashish borasidagi madaniyatning zaifligi ham korrupsiyani kuchaytiradi. Yuridik tizimning zaifligi va qonun ustuvorligining etishmasligi korrupsiyaning rivojlanishini yanada kuchaytiradi. Qonunlarning

samarali amal qilmasligi, mansabdorlarning javobgarlikdan qochish imkoniyatlari, sud tizimining ishonchsizligi, korrupsiyaning jazolarining yengilligini ta'minlaydi. Korrupsiyaga qarshi chora-tadbirlar samarali bo'lmagan taqdirda, jamiyatda korrupsiyaga qarshi ishonch kamayadi va bunda korrupsiyani amalga oshirgan shaxslar jazolanishi qiyinlashadi. Bundan tashqari, global va xalqaro omillar ham korrupsiyaning tarqalishiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Jahon miqyosidagi siyosiy, iqtisodiy va madaniy o'zgarishlar davlatlarning korrupsiyaga qarshi kurashish siyosatiga ta'sir qiladi. Ba'zi mamlakatlarda korrupsiyani qabul qilish va unda ishtirok etish siyosiy va iqtisodiy foydalarga olib kelishi mumkin, bu esa boshqa davlatlar uchun korrupsiya bilan kurashishda qo'shimcha qiyinchiliklar yaratadi. Korrupsiyaning kelib chiqishida yuqoridagi omillarning birgalikda ta'siri katta ahamiyatga ega. Ularning barchasi bir-birini kuchaytirib, davlatlar va jamiyatlar o'rtasida korrupsiyaning ildiz otishiga olib keladi. Bu omillarni yengish va korrupsiyani kamaytirish uchun qonunlarni kuchaytirish, axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish, ta'lim tizimini yaxshilash va samarali boshqaruvni ta'minlash zarur. Korrupsiyaning salbiy oqibatlari juda keng va chuqur ta'sir qiladi, ular nafaqat iqtisodiy va siyosiy tizimni, balki jamiyatning axloqiy tuzilishini ham buzadi. Korrupsiyaning asosiy oqibatlari quyidagilardan iborat: Iqtisodiy barqarorlikning buzilishi – korrupsiya davlatning iqtisodiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Davlat byudjeti va resurslar noto'g'ri taqsimlanadi, investitsiyalar kamayadi, ishlab chiqarish va innovatsiyalarni rivojlantirishda to'siqlar paydo bo'ladi. Shuningdek, korrupsiyani bartaraf etish uchun sarflanadigan mablag'lar iqtisodiy o'sishni yanada sekinlashtiradi. Natijada, mamlakatda ish o'rinlari kamayib, ijtimoiy farovonlik darajasi pastlaydi. Siyosiy ishonchsizlik va instabilnost – korrupsiya, ayniqsa, siyosiy tizimda keng tarqalgan bo'lsa, davlat boshqaruviga bo'lgan ishonchni kamaytiradi. Aholi va jamiyat korrupsiyani doimiy va normal holat sifatida ko'rishi mumkin, bu esa siyosiy inqirozga, hukumatning legimititetini yo'qotishiga va demokratik tizimlarning zaiflashishiga olib keladi. Bunday vaziyatlarda siyosiy instabilnost kuchayib, ijtimoiy ziddiyatlar va noroziliklar yuzaga keladi. Ijtimoiy tengsizlik va adolatsizlik – korrupsiyaning keng tarqalishi jamiyatdagi tengsizlikni kuchaytiradi. Davlatning resurslari nohaq taqsimlanadi, ko'plab odamlar uchun imkoniyatlar yopiladi, faqat boy va yuqori lavozimli shaxslar afzalliklardan foydalanadi. Bu holat jamiyatda adolatsizlikni keltirib chiqaradi va insonlarning bir-biriga bo'lgan

ishonchini yo‘qotadi. Jamiyatda ijtimoiy tartibsizlik va noroziliklarning ko‘payishiga olib keladi. Xalqaro obro‘ va diplomatik munosabatlar – korrupsiyaning yuqori darajasi xalqaro maydonda davlatning obro‘si va ishonchiga jiddiy ta’sir qiladi. Xalqaro tashkilotlar, investitsorlar va hamkor davlatlar korrupsiyaga qarshi qat’iy chora-tadbirlarni amalga oshirmaydigan mamlakatlarga sarmoya kiritishdan qochishadi. Bu esa mamlakatning iqtisodiy holatini yanada yomonlashtiradi va xalqaro hamkorlikda cheklovlar yaratadi. Yuridik tizimning zaiflashishi – korrupsiyaning keng tarqalishi sud tizimining ishonchliligi va samaradorligini yo‘qotishiga olib keladi. Mansabdorlar va ta’sirli shaxslar qonunlarni buzgan holda jazo olishdan qochishadi. Buning natijasida, jamiyatda qonun ustuvorligi va adolatni ta’minlashda jiddiy muammolar yuzaga keladi. Odamlar yuridik tizimga bo‘lgan ishonchini yo‘qotishadi va korrupsiyani normal holat sifatida qabul qilishadi. Shunday qilib, korrupsiya jamiyatning barcha jabhalariga salbiy ta’sir ko‘rsatadi va uning oldini olish uchun keng qamrovli va samarali chora-tadbirlar zarur. Korrupsiyani kamaytirish va uning salbiy oqibatlaridan qochish uchun barcha sohalarda shaffoflikni ta’minlash, qonunlarni kuchaytirish va jamiyatda korrupsiyaga qarshi kurashish madaniyatini rivojlantirish zarur.

Korrupsiyaga qarshi kurashish uchun samarali choralar turli sohalarda kompleks yondashuvni talab qiladi. Chunki bu illat juda ham yomon oqibatlarga ega hisoblanadi. Uni oldini olish va kamaytirish uchun juda ham katta kuch darkor. Quyidagi asosiy choralar korrupsiyaning oldini olish va kamaytirish uchun muhim hisoblanadi:

1. Qonun va siyosatni kuchaytirish – Korrupsiyaga qarshi kuchli qonunlar va siyosatlar ishlab chiqilishi kerak. Bu qonunlarning qat’iy va samarali amalga oshirilishi, korrupsiyaga qarshi jazo choralari samarali bo‘lishi zarur. Mansabdor shaxslarning noqonuniy amallarini jazolash uchun adolatli va shaffof sud tizimi kerak.

2. Shaffoflikni ta’minlash – Davlat boshqaruvi va jamoat sektori faoliyatida shaffoflikni oshirish muhimdir. Rasmiy ma’lumotlar, byudjet va xarajatlar bo‘yicha hisobotlarni ochiq tarzda taqdim etish, davlat xarajatlarini real vaqt rejimida kuzatib borish imkoniyatini yaratadi. Internet orqali onlayn tizimlar, davlat organlarining ochiqqligini oshirishga yordam beradi.

3. Davlat va xususiy sektor hamkorligi – Korrupsiyani kamaytirishda davlat va xususiy sektorning birgalikdagi faoliyati muhim ahamiyatga ega. Xususiy sektor bilan hamkorlik, shaffof tender va davlat shartnomalarining amalga oshirilishi, korrupsiyani kamaytirishda samarali mexanizm bo‘lishi mumkin.

4. Axloqiy ta’lim va madaniyatni rivojlantirish – Korrupsiyaga qarshi kurashishda ta’lim va madaniyatni rivojlantirish zarur. Maktablarda va oliy ta’lim muassasalarida axloqiy qadriyatlar, adolat, halollik va qonun ustuvorligi haqida ta’lim berish, jamiyatda korrupsiyaga nisbatan salbiy munosabatni shakllantiradi.

5. Korrupsiyaga qarshi monitoring va nazorat tizimlarini joriy etish – Korrupsiyaga qarshi kurashishda monitoring va nazorat tizimlarini kuchaytirish muhimdir. Mustaqil organlar va tashkilotlar korrupsiyani aniqlash va oldini olishda samarali rol o‘ynaydi. Korrupsiyaga qarshi kurashuvchi tashkilotlar o‘z faoliyatlarini xalqaro hamkorlik asosida olib borishlari lozim.

6. Xalqning korrupsiyaga qarshi ongini oshirish – Ommaviy axborot vositalari, jamiyat va fuqarolik jamiyati tashkilotlari orqali korrupsiyaga qarshi keng ommaviy kampaniyalar o‘tkazish, korrupsiyaning zararli oqibatlarini tushuntirish va xalqning korrupsiyaga qarshi kurashishdagi faolligini oshirish kerak.

7. Korrupsiyani aniqlash va mukofotlash tizimlarini joriy etish – Korrupsiyani aniqlash va unga qarshi kurashishda fuqarolarni jalb qilish uchun mukofotlash tizimi yaratish mumkin. Fuqarolarni korrupsion amallarni fosh etishga rag‘batlantirish, shuningdek, korrupsion holatlar to‘g‘risida maxfiy tarzda xabar berish tizimlarini rivojlantirish muhimdir.

8. Xalqaro hamkorlikni kuchaytirish – Korrupsiyani xalqaro darajada kamaytirish uchun mamlakatlar o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish zarur. Xalqaro tashkilotlar, shuningdek, BMT, YUNESKO va boshqa ixtisoslashgan tashkilotlar bilan hamkorlikda korrupsiyaga qarshi kurashishda umumiy strategiyalar ishlab chiqilishi lozim. O‘zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashish uchun bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Hukumat va jamoat tashkilotlari korrupsiyaga qarshi kurashishda samarali mexanizmlar ishlab chiqmoqda. Quyidagi asosiy chora-tadbirlar O‘zbekistonning korrupsiyaga qarshi kurashish yo‘lidagi yutuqlarini ko‘rsatadi: Korrupsiyaga qarshi yangi qonunlarni qabul qilish – O‘zbekiston hukumati korrupsiyaga qarshi kurashish uchun yangi qonunlar va normativ-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqdi. Jumladan, "Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida"gi qonun 2017-

yilda qabul qilindi. Ushbu qonun davlat organlarining faoliyatida shaffoflikni oshirishni, korrupsiyaga qarshi kurashishda jiddiy sanksiyalarni qo‘llashni nazarda tutadi. Korrupsiyaga qarshi milliy agentlikning faoliyati – 2017-yilda O‘zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish milliy agentligi tashkil etildi. Bu agentlik davlat organlarida korrupsiyaga qarshi siyosatni amalga oshirish, korrupsiya holatlarini aniqlash va ularga qarshi kurashish bo‘yicha monitoring o‘tkazadi. Agentlik shuningdek, korrupsiyaga qarshi ta‘lim va targ‘ibot ishlarini olib boradi. Davlat boshqaruvi va xususiy sektorni raqamlashtirish – O‘zbekiston hukumati davlat xizmatlarini raqamlashtirishga katta e‘tibor qaratmoqda. E-servislar va onlayn platformalar orqali davlat xizmatlarini ko‘rsatish jarayonini soddalashtirish va shaffof qilish maqsadida bir qator tashabbuslar amalga oshirilmoqda. Bu orqali davlat xizmatlarini olishda korrupsiyaviy xatti-harakatlarning oldini olish ko‘zda tutilgan. Ochiqlik va shaffoflikni ta‘minlash – 2019-yilda "O‘zbekiston Respublikasining davlat xarajatlarini ochiq qilish" bo‘yicha dastur qabul qilindi. Ushbu dastur orqali davlat xarajatlari, byudjet ma‘lumotlari va boshqa rasmiy ma‘lumotlar aholiga ochiq tarzda taqdim etiladi. Bu davlat boshqaruvining shaffofligini oshirishga, korrupsiyaga qarshi kurashishda muhim qadam hisoblanadi. Korrupsiyaga qarshi ta‘lim va madaniyatni rivojlantirish – O‘zbekistonning ta‘lim tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha darslar va seminarlarga e‘tibor qaratilmoqda. Korrupsiyaga qarshi kurashish, axloqiy qadriyatlar va shaffoflikni yosh avlodga o‘rgatish maqsadida maxsus dasturlar ishlab chiqilmoqda. Bu orqali, jamiyatda korrupsiyaga nisbatan salbiy munosabatni shakllantirishga harakat qilinmoqda. Xalqaro hamkorlik va yordam – O‘zbekiston korrupsiyaga qarshi kurashish borasida xalqaro hamkorlikni kuchaytirishga intilmoqda. BMT, YUNESKO, Jahon banki kabi xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda, mamlakatda korrupsiyani kamaytirishga yo‘naltirilgan o‘quv kurslari, treninglar va maslahatlar olib borilmoqda. Shuningdek, O‘zbekiston xalqaro qonunlar va standartlarga mos ravishda korrupsiyaga qarshi siyosatni amalga oshirishga harakat qilmoqda. Xalqaro shaffoflik va korrupsiyaga qarshi tashkilotlar bilan hamkorlik – O‘zbekiston “Transparency International” kabi xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda korrupsiyaga qarshi kurashish va davlat boshqaruvida shaffoflikni ta‘minlashga e‘tibor qaratmoqda. Mazkur tashkilotlar tomonidan mamlakatda korrupsiyaga qarshi reytinglar va tahlillar olib borilib, hukumatga korrupsiyaga

qarshi yangi strategiyalarni ishlab chiqishda yordam ko‘rsatiladi. Jamoat nazorati va fuqaro jamiyati – Korrupsiyani kamaytirish va davlat boshqaruvining samaradorligini oshirish uchun jamoat va fuqarolik jamiyatining roli muhimdir. Jamoat tashkilotlari va mustaqil jurnalistlar korrupsion holatlarni aniqlash, ularni fosh etish va korrupsiyaga qarshi kurashishda faol ishtirok etishadi. Shu tarzda, O‘zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashishning samarali mexanizmlari va chora-tadbirlari joriy etilmoqda. Biroq, bu borada hali ko‘plab ishlar amalga oshirilishi zarur, chunki korrupsiyani to‘liq bartaraf etish uchun jamiyatning barcha qatlamlari birgalikda harakat qilishi lozim. Korrupsiyaning jamiyat hayotiga ta’siri chuqur va ko‘p qirrali bo‘lib, u iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va axloqiy sohalarda o‘z aksini topadi. Birinchi navbatda, korrupsiya iqtisodiy barqarorlikni jiddiy ravishda buzadi. Davlat byudjeti va resurslari adolatsiz taqsimlanadi, bu esa infratuzilma, ta’lim, sog‘liqni saqlash kabi muhim sohalarga ajratiladigan mablag‘larning yetishmasligiga olib keladi. Korrupsiyaning ta’siri natijasida ko‘plab loyihalar amalga oshirilmaydi yoki noto‘g‘ri yo‘nalishlarga sarflanadi, bu esa iqtisodiy o‘rishni sekinlashtiradi va ish o‘rinlarining kamayishiga sabab bo‘ladi. Siyosiy jihatdan, korrupsiya davlat boshqaruvining samaradorligini pasaytiradi va hukumatga bo‘lgan ishonchni yo‘qotadi. Korrupsiyaning tarqalishi, siyosiy tizimdagi instabilnostni kuchaytiradi va fuqarolarni o‘z hukumatlariga nisbatan norozilikka olib keladi. Korrupsiyaga qarshi kurashishda hukumatning befarqligi yoki uning imkoniyatlari cheklangan bo‘lsa, davlatning xalqaro obro‘si va diplomatik munosabatlari zarar ko‘radi. Bunday sharoitda, xalqaro investitsiyalar kamayadi va mamlakatning iqtisodiy holati yomonlashadi. Jamiyatda korrupsiyaning tarqalishi ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi. Korrupsiyaga qarshi kurashishning yetarli bo‘lmasligi, boy va yuqori lavozimli shaxslarning nohaq boyishiga olib keladi, past daromadli fuqarolar esa imkoniyatlardan mahrum bo‘ladi. Bu holat ijtimoiy ziddiyatlarga, noroziliklarga va hatto ko‘chalardagi protestlarga olib keladi. Korrupsiyaning tarqalishi adolatsizlik va qonun oldida tenglikni yo‘qotish bilan yakunlanadi, bu esa jamiyatda axloqiy totuvlikni yo‘qotishiga sabab bo‘ladi. Korrupsiyaga qarshi kurashishning samaralari, albatta, sezilarli bo‘lishi mumkin. Birinchidan, shaffoflikni ta’minlash va korrupsiyaga qarshi qat’iy qonunlar qabul qilish jamiyatda korrupsiyaga qarshi kurashishda ishonchni tiklashga yordam beradi. Davlat xizmatlarini raqamlashtirish, korrupsiyaviy xatti-harakatlarni aniqlash va jazolash mexanizmlarini kuchaytirish korrupsiyaning oldini olishda muhim o‘rin

tutadi. Bu esa jamiyatdagi adolatni ta'minlashga va ijtimoiy tengsizlikni kamaytirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, korrupsiyaga qarshi kurashish iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi. Davlatning resurslarini samarali taqsimlash va korrupsiyani kamaytirish investitsiyalarni jalb qilishga yordam beradi, yangi ish o'rinlarini yaratadi va iqtisodiy rivojlanishni tezlashtiradi. Korrupsiyaga qarshi kurashishning muvaffaqiyatli natijalari, shuningdek, xalqaro maydonda mamlakatning obro'sini oshiradi va uning iqtisodiy hamkorlikdagi imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu tarzda, korrupsiyaning jamiyat hayotiga ta'siri juda salbiy bo'lib, u iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy barqarorlikni buzadi. Biroq, korrupsiyaga qarshi kurashish va samarali choralarni amalga oshirish jamiyatda adolat, shaffoflik va iqtisodiy o'sishni ta'minlashga yordam beradi.

Xulosa. Korrupsiya, jamiyatning barcha jabhalariga ta'sir ko'rsatadigan, iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy barqarorlikni tahdid qiluvchi xavfli hodisadir. Bu nafaqat davlatning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi, balki xalqning ijtimoiy farovonligi va umidlarini ham pasaytiradi. Korrupsiyaning keng tarqalishi, davlat byudjetining noto'g'ri taqsimlanishiga, investitsiyalarning kamayishiga va iqtisodiy o'sishning sekinlashishiga olib keladi. Buning natijasida, jamiyatda ijtimoiy tengsizlik, adolatsizlik va umuman, ishonchning yo'qolishi yuzaga keladi. Korrupsiyaga qarshi kurashish, jamiyatda shaffoflikni ta'minlash, qonun ustuvorligini kuchaytirish va barcha darajadagi davlat organlarida ishonchni tiklashda muhim omil hisoblanadi. O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashish borasida bir qator yirik chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Davlat rahbariyati korrupsiyaga qarshi qat'iy siyosatni amalga oshirish, korrupsiyaga qarshi maxsus agentliklar tashkil qilish, davlat xizmatlarini raqamlashtirish va jamoat nazoratini kuchaytirish bo'yicha sezilarli ishlarni olib bormoqda. Bu chora-tadbirlar korrupsiyani kamaytirish va uning jamiyatdagi salbiy ta'sirini bartaraf etish uchun zarur bo'lgan sharoitlarni yaratadi. Shu bilan birga, korrupsiyaga qarshi kurashishda fuqarolik jamiyati va xalqning faolligi juda muhimdir. Xalq o'z huquqlarini anglab, korrupsion holatlar haqida xabar berish va ular bilan kurashish uchun samarali mexanizmlar yaratish, jamoat fikrini shakllantirishda katta o'rin tutadi. Shuningdek, ta'lim tizimida axloqiy qadriyatlar, adolat va halollikni o'rgatish, korrupsiyaga qarshi kurashishning uzoq muddatli yechimi sifatida muhimdir. Yosh avlodga to'g'ri axloqiy tamoyillarni o'rgatish, jamiyatda korrupsiyaga qarshi madaniyatni shakllantirishda kuchli poydevor yaratadi.

Bu jarayonni faqat davlatning harakatlari emas, balki butun jamiyatning sa'y-harakatlari qo'llab-quvvatlashi lozim. Korrupsiyaga qarshi kurashish, faqatgina qonunlar va jazo tizimining kuchaytirilishi bilan cheklanmasdan, shaffoflik, ishonch va jamiyatda adolatni ta'minlash yo'lida uzluksiz ishlarni talab qiladi. Yuqoridagi chora-tadbirlar samarali bo'lishi uchun ular birgalikda amalga oshirilishi kerak. Korrupsiyani yengish, faqat hukumatning kuchli irodasi bilan emas, balki jamiyatning barcha a'zolarining jonkuyarligi, faolligi va hamkorligi orqali amalga oshiriladi. Agar davlat o'z qonunlarini kuchaytirib, shaffoflikni ta'minlashda jiddiy qadamlar qo'ysa, fuqarolar esa korrupsiyaga qarshi kurashda qatnashsa, bu nafaqat iqtisodiy barqarorlikni, balki siyosiy ishonchni, ijtimoiy tinchlikni ham mustahkamlaydi. Korrupsiyaning oldini olish, faqat jamiyatni boshqarishning shaffof va adolatli tizimini yaratish emas, balki barcha fuqarolarning birgalikdagi harakatlari bilan amalga oshiriladigan umumiy maqsad hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1) Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty – iqtisodiy va siyosiy tizimlarda korrupsiyaning ta'siri haqida.
- 2) Raupova Parvina, To'raboyeva Sarvara. Korrupsiyaning mohiyati va oqibatlari. 2025.3-4b
- 3) <https://samsat.uz> Korrupsiya tushunchasi va uning oqibatlari to'g'risida.
- 4) [staff. tiame.uz](https://tiame.uz) Korrupsiyaga qarshi kurashish jamiyat taraqqiyotining asosiy. 12-13 bet.
- 5) [https:// anticorruption.uz](https://anticorruption.uz) Korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish sohasida davlat siyosatini amalga oshirish.
- 6) <https://w.w.w.pfru.uz>. Korrupsiya va uning oqibatlari.
- 7) <https://tuition.uz>. Korrupsiya va milliy taraqqiyot: muammo va yechim.
- 8) [https:// m.aniq.uz](https://m.aniq.uz). Korrupsiyaning jamiyat va davlat uchun xavli xususiyatlari va oqibatlari.
- 9) Aralovna, Ochilova Guzal, et al. "Ecological globalization and its social place in the globalization system of processes." Journal of Survey in Fisheries Sciences 10.1S (2023): 5000-5006.

10) Ayonovna A. S. IN THE CONTEXT OF ENVIRONMENTAL GLOBALIZATION, THE NEED FOR ENVIRONMENTAL EDUCATION BECOMES A PRIORITY //American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2024. – T. 4. – №. 07. – C. 30-35.

11) Omonov, Bakhodir Nurillaevich, Go‘zal Aralovna Ochilova, and Sitora Ayonovna Azamova. "SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE ECOLOGICAL ENVIRONMENT IN UZBEKISTAN." World of Scientific news in Science 1.3 (2023): 15-28.

12) Ayonovna, Azamova Sitora. "The Need for the Formation of Environmental Education and Upbringing in Young People in the Conditions of Environmental Globalization." Global Scientific Review 13 (2023): 7-10.

13) Ayonovna, Azamova Sitora, and Pirimov Lerik Xudoyberdi o‘g‘li. "EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA EKOLOGIK OMIL TUSHUNCHASI ‘." TADQIQOTLAR. UZ 40.4 (2024): 135-139..

14) Ayonovna A. S. IN THE CONTEXT OF ENVIRONMENTAL GLOBALIZATION, THE NEED FOR ENVIRONMENTAL EDUCATION BECOMES A PRIORITY //American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2024. – T. 4. – №. 07. – C. 30-35..

15) Shakhrisabz A. S. A. THE USE OF THE SCIENTIFIC HERITAGE OF ORIENTAL SCIENTISTS IN THE FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE AMONG SCHOOLCHILDREN IN THE CONTEXT OF ECOLOGICAL GLOBALIZATION //International Scientific and Current Research Conferences. – 2024. – C. 94-97.

16) Azamova S. EKOLOGIK TA’LIM VA TARBIYANING RIVOJLANISH BOSQICHLARI //Talqin va tadqiqotlar. – 2024. – T. 1. – №. 1.